

بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان دختر رشته های غیر علوم پزشکی در زمینه تغذیه با شیر مادر در دانشگاه های دولتی منتخب شهر تهران

*شراره جان نثاری^۱ ماهرخ دولتیان^۲ دکتر حمید علوی مجد^۳

چکیده

مقدمه: شیر مادر نه تنها یک غذای کامل برای شیرخوار است بلکه یک مایع فعال و زنده با ویژگی های عدید است که علاوه بر تأمین رشد جسمی کودک جوابگوی نیازهای عاطفی بوده و در جلوگیری از عفونتها نقش حیاتی دارد. با توجه به اهمیت شیر مادر، تصمیم گیری مادر جهت شیردهی و تداوم آن، تحت تأثیر عواملی چون انگیزه، حمایت خانوادگی، حمایت فرهنگی جامعه، آگاهی مادران قبل و بعد از بارداری و نیز روش شیردهی قرار می گیرد. تعیین آگاهی و نگرش اولین و مهمترین عامل مورد نیاز در طراحی و برنامه ریزی جهت توسعه اجرای روش تغذیه با شیر مادر می باشد که باید در جامعه شناسایی شود. هدف، تعیین آگاهی و نگرش دانشجویان دختر رشته های غیر پزشکی در زمینه تغذیه با شیر مادر در دانشگاه های دولتی منتخب شهر تهران در سال ۱۳۸۵ بوده است.

مواد و روشها: مطالعه حاضر یک مطالعه توصیفی بود که آگاهی و نگرش ۸۰۰ نفر از دانشجویان دختر رشته های غیر علوم پزشکی دانشگاه های دولتی شهر تهران در زمینه تغذیه با شیر مادر مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده گردید و تکمیل پرسش نامه ها توسط خود دانشجویان بود. جهت تعیین اعتبار ابزار از روش اعتبار محتوا و جهت تعیین پایایی آن از روش آزمون مجدد استفاده شد. روش نمونه گیری به صورت تصادفی چند مرحله ای انجام گرفت.

یافته ها: نتایج این مطالعه بیانگر این بود که ۵۱/۶ درصد دانشجویان دختر که در رشته های غیرعلوم پزشکی تحصیل میکنند، دارای آگاهی متوسط و ۴۱/۶ درصد دارای آگاهی خوب در رابطه با تغذیه شیر خوار با شیر مادر بودند. بعلاوه، آگاهی دانشجویان رشته های فنی- مهندسی بیش از سایر رشته ها بوده است. همچنین ۷۵/۴ درصد دانشجویان نسبت به تغذیه با شیر مادر نگرش مثبت داشتند. بین میانگین رتبه نگرش نمونه ها در سه گروه آگاهی (ضعیف- متوسط- خوب) تفاوت معنی دار وجود داشت ($p < 0.01$) و آزمون مقایسه چند گانه نشان داد که نمره نگرش مثبت در گروه آگاهی ضعیف کمتر از نمره نگرش در دو گروه آگاهی متوسط و آگاهی خوب بوده است.

بحث و نتیجه گیری: بر اساس یافته های مطالعه در رابطه با اهمیت دادن دانشجویان به تغذیه با شیر مادر و نگرش مثبت آنان در این رابطه در بعضی از حیطه ها جهت اجرای یک برنامه شیردهی به صورت کاملاً موفقیت آمیز نیاز به افزایش آگاهی آنان وجود دارد.

کلید واژه ها: آگاهی، نگرش، تغذیه با شیر مادر.

تأیید مقاله: ۱۳۸۶/۸/۱۶

دریافت مقاله: ۱۳۸۶/۷/۲۲

۱- *مدرس گروه مامایی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی شهید بهشتی. (نویسنده مسئول مکاتبات).

پست الکترونیک: shararehjaness@yahoo.com

۲- مربی گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی شهید بهشتی.

۳- دانشیار گروه آمار زیستی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی شهید بهشتی.

مقدمه

شیر مادر نه تنها یک غذای کامل برای شیر خوار است بلکه یک مایع فعال و زنده ای با ویژگی های خاصی است که در هیچ یک از شیرهای خشک صناعی دیده نمی شود. بیشترین رشد جسمی و مغزی و تکامل روانی کودک در دو سال اول عمر صورت می پذیرد و سیر این رشد و تکامل در سال اول بخصوص ۶ ماهه اول زندگی سریعتر اتفاق می افتد. لذا کودک در این سنین بیشتر از هر سن خارج رحمی دیگر آسیب پذیر است، شیر مادر در دوران شیر خوارگی، برای کودک معنایی و راء تغذیه تنها دارد. علاوه بر تامین مناسب رشد جسمی کودک جوابگوی نیازهای عاطفی او بوده و نیز نقش بسیار حیاتی در جلوگیری از عفونت های مختلف بخصوص عفونت های تنفسی و گوارشی دارد. در حقیقت بیشترین ارزش شیر مادر برای جوامعی است که میزان درآمدها کمتر، سطح سواد پایین تر و بهداشت نا مطلوب تر باشد. در این شرایط رشد کودکان با کاهش روش تغذیه با شیر مادر تهدید خواهد شد. (سازمان جهانی بهداشت^۱ ۲۰۰۳) سازمان بهداشت جهانی اعلام داشته است که هر ساله میتوان از مرگ ۱/۵ میلیون نفر با استفاده از شیر مادر جلوگیری کرد (سازمان جهانی بهداشت ۲۰۰۲). پژوهش ها نشان داده است که تنها ۳۵ درصد از نوزادان تا ۴ ماهگی تغذیه انحصاری با شیر مادر دارند و حتی این میزان در عمل کمتر از این حد است (سازمان جهانی بهداشت ۲۰۰۲) بنابراین، اهمیت شیر مادر مشخص است.

تصمیم گیری مادر جهت شیردهی و تداوم آن به عواملی چون انگیزه، حمایت خانوادگی، حمایت فرهنگی جامعه، آگاهی قبل و پس از بارداری، و آگاهی مادران در مورد روش شیردهی دارد (هنیک و فارلی^۲ ۲۰۰۱، کارواله و آلبو کوار کوملو و همکاران^۳ ۲۰۰۲). مطالعات نشان داده اند که مادرانی که در دوران قبل از بارداری درباره روش تغذیه کودک خود تصمیم می گیرند ۳ بار بیشتر از مادرانی که در دوران بارداری و بعد از زایمان شیوه تغذیه کودک خود را انتخاب می کنند، تغذیه با شیر مادر را بر می گزینند (اسکات و همکاران^۴ ۱۹۹۹). تعیین آگاهی و نگرش دختران در این دوره و ارتقاء آن اصل مهمی در ایجاد انگیزه برای رفتار شیر دهی در آنان است. تا کنون مطالعاتی در زمینه بررسی میزان آگاهی مادران در رابطه با شیر دهی انجام گرفته است، همچنین برنامه هایی در جهت افزایش آگاهی مادران در بیمارستان ها تحت عنوان آموزش شیر دهی بلافاصله بعد از

زایمان انجام می گیرد. ولی با توجه به مختصر بودن این برنامه ها، لزوم اجرای آنها در مقاطعی که از نظر آموزشی امکان طراحی آن به صورت منظم وجود داشته باشد، ضرورت دارد.

آگاهی و نگرش در زمینه تغذیه با شیر مادر یکی از مهمترین عواملی است که به انتخاب این روش به عنوان شیوه تغذیه کودک منجر خواهد شد (فیربانک و همکاران^۵ ۲۰۰۰، الیویرا و همکاران^۶ ۲۰۰۱) تعیین میزان آگاهی و نگرش دختران در رابطه با تغذیه شیرخوار به عنوان اولین و مهمترین عامل مورد نیاز در طراحی و برنامه ریزی جهت توسعه اجرای روش تغذیه با شیر مادر است که همواره باید در جامعه شناسایی شود.

لذا پژوهش حاضر با هدف تعیین آگاهی و نگرش دانشجویان دختر رشته های غیرپزشکی در زمینه تغذیه با شیر مادر در دانشگاه های دولتی منتخب شهر تهران در سال ۱۳۸۵ انجام شده است تا بتواند گامی کوچک در جهت سلامت مادران و کودکان که قشر آسیب پذیر جامعه اند برداشته شود.

مواد و روشها

این مطالعه به روش توصیفی و به منظور تعیین آگاهی و نگرش دانشجویان دختر رشته های غیر پزشکی دانشگاه های دولتی منتخب شهر تهران در مورد تغذیه با شیر مادر انجام شد. جمع آوری داده ها توسط پرسشنامه انجام شد. جامعه مورد بررسی در این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دختر رشته های غیر علوم پزشکی دانشگاه های دولتی شهر تهران بود و جهت جمع آوری اطلاعات و تصمیم آن، اندازه نمونه ۸۰۰ نفر محاسبه گردید. روش نمونه گیری در این بررسی، به صورت تصادفی چند مرحله ای انجام گرفت، به طوری که در مرحله اول مطالعه، فهرستی از اسامی کلیه دانشگاه های دولتی شهر تهران تهیه شد که به عنوان طبقه نخست نمونه گیری قرار گرفت. سپس دانشکده های غیر پزشکی از هر دانشگاه تفکیک شد و هر یک از دانشکده های رشته های غیر پزشکی (فنی مهندسی، علوم پایه، علوم انسانی و هنر) طبقه دوم نمونه گیری را در مطالعه تشکیل داد. واحد های پژوهش را دختران مجرد، ایرانی و فارسی زبان در محدوده سنی ۱۸-۲۴ ساله تشکیل داد که

^۵ - Fairbank et al

^۶ - Oliveira et

al

^۱ - World Health Organization

^۲ - Heinig & Farley

^۳ - Carvalho Albuquerque Melo et al

^۴ - Scott et al

در دوره کارشناسی رشته های غیر پزشکی در دانشگاه های دولتی شهر تهران مشغول به تحصیل بودند.

در این پژوهش اطلاعات در یک مرحله از واحد های مورد پژوهش جمع آوری شده است. بدین صورت که به واحدهای آموزش هر یک از دانشکده های غیر پزشکی دانشگاه های دولتی شهر تهران، مراجعه شد و با ارائه معرفی نامه از دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و معرفی پژوهشگر و بیان اهداف پژوهش، گرد آوری اطلاعات بطور تصادفی از میان کلاس های دروس عمومی که دانشجویان از گروه های درسی مختلف حضور داشتند و با توجه به شرایط واحدهای پژوهش در مطالعه، انجام گرفت. پرسشنامه های پژوهش با ارائه توضیحات و تمایل افراد به شرکت در پژوهش بین دانشجویان دختر توزیع گردید و پاسخگویی به پرسشنامه ها توسط خود دانشجویان انجام گردید و سپس با در نظر گرفتن زمان لازم، پرسشنامه ها توسط خود پژوهشگر از همان کلاس ها، جمع آوری شد.

پرسشنامه مورد استفاده در سه بخش تنظیم گردید. بخش نخست عبارت از ۹ سوال اطلاعات دموگرافیک واحدهای پژوهش، بخش دوم مشتمل بر ۱۴ سوال آگاهی در زمینه تغذیه با شیر مادر و بخش سوم شامل ۱۱ گویه نگرش بود.

در این پژوهش اعتبار ابزار با استفاده از اعتبار محتوا سنجش شد. برای تعیین پایایی در این پژوهش از روش آزمون مجدد استفاده گردید. در این آزمون ابتدا پرسشنامه به ۱۰ نفر از دانشجویان دختر غیر پزشکی داده شد، سپس به فاصله ۱۰ روز آزمون مجدد از همان افراد بعمل آمد و با استفاده از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون پایایی پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت.

در رابطه با نمره دهی به سؤالات سنجش میزان آگاهی به هر پاسخ صحیح یک نمره و به پاسخ نادرست و نمی دانم نمره صفر تعلق گرفت. حداکثر نمره کسب شده از این بخش ۱۴ بود. در نهایت دسته بندی پاسخ های بخش آگاهی به صورت آگاهی کم، متوسط و خوب انجام شد، به طوریکه تمام نمرات خام بخش آگاهی بر مبنای صفر تا ۱۰۰ درصد بندی شده و بر اساس این تبدیل امتیازات صفر تا ۳۳ درصد در گروه آگاهی ضعیف، امتیازات ۳۴ درصد تا ۶۶ درصد در گروه آگاهی متوسط و امتیازات ۶۷ درصد تا ۱۰۰ درصد در گروه آگاهی خوب قرار گرفت.

در بخش سنجش نگرش، امتیاز دهی به هر عبارت یا گویه با استفاده از طیف لایکرت و معیار درجه بندی صفر تا ۴ انجام گرفت که این طیف با درجات کاملاً موافق، موافق، بی نظر، مخالف و کاملاً مخالف نشان داده شد، در نهایت جهت

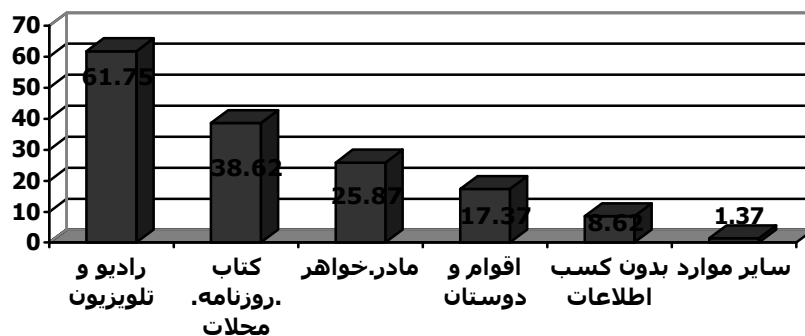
سنجش نگرش ها، پس از همسو کردن گویه ها، به عباراتی که نشانگر نگرش مثبت بودند گزینه کاملاً موافق امتیاز ۴، گزینه موافق امتیاز ۳، گزینه بی نظر امتیاز ۲، گزینه مخالف امتیاز ۱ و گزینه کاملاً مخالف امتیاز صفر تعلق گرفت. از سوی دیگر عباراتی که نشان دهنده نگرش منفی بودند، گزینه کاملاً موافق امتیاز صفر، گزینه موافق امتیاز ۱، گزینه بی نظر امتیاز ۲، گزینه مخالف امتیاز ۳ و گزینه کاملاً موافق امتیاز ۴ داده شد. بنابراین، حداقل نمره خام در بخش سنجش نگرش، نمره صفر و حد اکثر، نمره ۴۴ بود.

جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS کمک گرفته شد. داده ها توسط آزمون های ناپارامتری (بعلا ما هیئت مرتبه ای متغیرهای اصلی مورد سنجش و برقرار نبودن شرایط نرمال بودن بر اساس آزمون کولمرگروف-اسمیرنوف) شامل آزمون کروسکال والیس، آزمون من ویتنی، مقایسه های چندگانه و ضریب همبستگی اسپیرمن تحت بررسی قرار گرفت.

یافته ها

یافته ها نشان داد که، میانگین سن نمونه ها ۰/۰۱±۲۱/۰۱ سال و کمترین سن ۱۸ سال و بیشترین سن ۲۴ سال بود. ۳۱/۶ درصد از نمونه ها در گروه درسی فنی- مهندسی، ۲۰ درصد علوم پایه، ۳۸/۹ درصد در گروه درسی علوم انسانی و ۹/۵ درصد در گروه درسی هنر در حال تحصیل بودند. ۶۱/۹ درصد نمونه ها ساکن تهران و ۳۸/۱ درصد ساکن شهرستان هایی غیر از تهران بودند ۲۷/۹ درصد از نمونه ها فرزند اول خانواده و ۳۱ درصد فرزند دوم خانواده و ۴۱/۱ درصد فرزند سوم یا بالاتر بوده اند و ۸۹/۵ درصد از آنها با مادری که کودک خود را با شیرخود تغذیه می کرده در تماس بودند. نمودار شماره ۱ منابع کسب اطلاعات نمونه ها در مورد تغذیه با شیر مادر نشان می دهد.

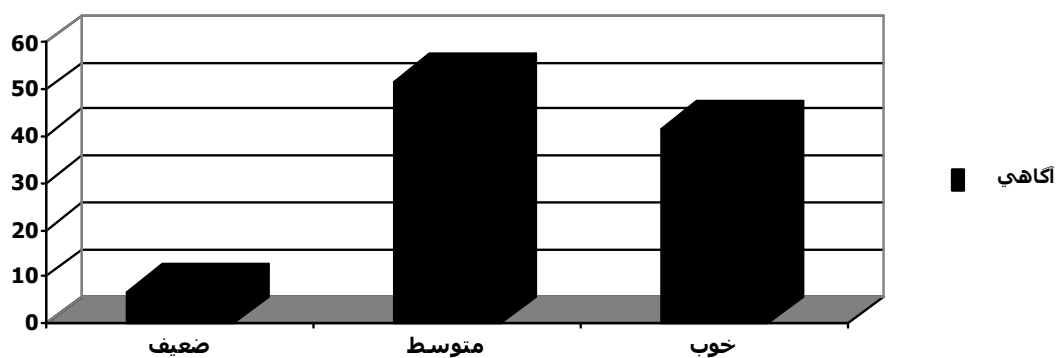
نمودار شماره ۱: منابع کسب اطلاعات دانشجویان دختر غیر علوم پزشکی در مورد تغذیه با شیر مادر در دانشگاههای دولتی منتخب شهر تهران

نتایج مطالعه حاکی از این است که بطور کلی آگاهی اکثریت ۵۱/۶ درصد دانشجویان در رابطه با شیر مادر در حد متوسط است. (نمودار شماره ۲).

همانطور که ملاحظه می شود ۶۱/۷۵ درصد نمونه ها بیشترین اطلاعات را از رادیو تلویزیون کسب نموده اند. (نمودار شماره ۱)

نمودار شماره ۲: میزان آگاهی دانشجویان غیر پزشکی در مورد شیر مادر

نتایج نشان داد که بین میانگین سطح آگاهی و شغل والدین ارتباط معنی دار آماری وجود نداشت اما بین میانگین سطح نگرش و شغل مادر دانشجویان ارتباط معنی دار آماری وجود داشت ($p < 0/02$). بدین معنی که نگرش دانشجویانی که مادران آنها خانه دار بودند، از سایرین نسبت به تغذیه با شیر مادر مثبت تر از سایرین بود.

همچنین بین شهرستان محل سکونت نمونه ها و میزان آگاهی و نوع نگرش آنها ارتباط آماری معنی داری یافت شد. سطح نگرش نمونه هایی که با مادری که کودک خود را با شیر خود تغذیه میکرده، تماس داشتند بهتر از کسانی بود که از این تماس برخوردار نبودند و این اختلاف به لحاظ آماری معنی دار بود ($p < 0/01$).

همچنین نتایج مطالعه نشان داد که میانگین سطح نگرش نمونه ها در سه گروه آگاهی (ضعیف- متوسط- خوب) تفاوت معنی دار دارد ($p < 0/01$). آزمون مقایسه چندگانه نشانگر این بود که نمره نگرش مثبت در گروه با آگاهی ضعیف کمتر از نمره نگرش در دو گروه با آگاهی متوسط و آگاهی خوب بود. (جدول شماره ۲)

جدول شماره ۲- نوع نگرش دانشجویان دختر غیرعلوم پزشکی درمورد تغذیه با شیر مادر بر حسب میزان آگاهی آنان در دانشگاههای دولتی منتخب شهر تهران

میزان آگاهی	نوع نگرش	منفی	بی نظر	مثبت	میانگین رتبه
ضعیف	۲	(۳/۷)	(۵۳/۷)	۲۳	۲۶۶/۵۸
متوسط	۰	(۰)	(۲۴/۵)	۳۱۲	۴۰۱/۵۵
خوب	۱	(۰/۳)	(۱۹/۲)	۲۶۸	۴۲۰/۹۲

بحث و نتیجه گیری

از آنجا که اکثریت دانشجویان از این حقیقت که تغذیه با شیر مادر بهترین نوع تغذیه برای نوزادان و شیرخواران است آگاه هستند، نیاز به افزایش آگاهی آنان، جهت اجرای یک برنامه شیردهی بصورت کاملاً موفقیت آمیز وجود دارد.

سازمان جهانی بهداشت و یونسف در کمیته ترویج تغذیه با شیر مادر در ۲۰ ماه جون سال ۲۰۰۷ اعلام کردند که در آسیای شرقی کمتر از ۶۱ درصد شیرخواران تا سن چهار ماهگی انحصاراً با شیر مادر تغذیه می شوند و تنها کمتر از ۳۵

درصد از نمونه ها از اینکه شیر مادر بهترین شیر برای کودک است آگاهی داشتند، ۰/۶ درصد شیرگاو، ۰/۷ شیر خشک و ۳/۵ درصد مصرف همزمان شیر مادر و شیر خشک را بهترین تغذیه برای شیرخوار می دانستند. ولی تنها ۱۸/۹ درصد از نمونه ها از تغذیه در دوران شیر دهی آگاهی داشتند. همچنین نتایج پژوهش نشانگر اینست که اکثریت دانشجویان (۷۵/۴ درصد) نسبت به تغذیه کودک با شیر مادر نگرش مثبت داشتند. (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: نگرش دانشجویان دختر غیر علوم پزشکی در مورد تغذیه با شیر مادر در دانشگاههای دولتی منتخب شهر تهران

نگرش	تعداد	درصد
مثبت	۶۰۳	۷۵/۴
بی نظر	۱۹۴	۲۴/۲
منفی	۳	۰/۴
جمع	۸۰۰	۱۰۰

بیشترین نگرش مثبت در مورد گویه نگرشی بود که غیر قابل مقایسه بودن شیر مادر را با شیر های دیگر از نظر ترکیب، نوع مواد غذایی، غنی زایی و مزایای اقتصادی- اجتماعی مطرح می کرد و کمترین نگرش مثبت مربوط به گویه نگرشی بود که تمایل نمونه ها را به تغذیه کودک با بطری در اماکن عمومی طرح می نمود. نگرش دانشجویان دختر غیر پزشکی در جدول شماره ۱ آورده شده است.

با استفاده از مقایسه چند گانه نشان داده شد که میانگین نمره آگاهی در واحدهای گروه فنی- مهندسی به طور معنی داری از دیگر گروهها بالاتر بوده است ($p > 0/03$) ولی بین رشته تحصیلی و نگرش دانشجویان ارتباط معنی داری وجود نداشت. نتایج نشان داد که بین سن دانشجویان و آگاهی آنان ارتباط معنی دار آماری وجود داشت ($p < 0/01$)، به طوریکه با افزایش سن افراد سطح آگاهی آنها نیز افزایش نشان می یافت. از طرف دیگر بین میانگین سطح آگاهی در گروههای مختلف وضعیت تحصیلی مادران و پدران نمونه ها اختلاف معنی دار آماری وجود نداشت. همچنین بین میانگین رتبه نگرش در گروههای مختلف وضعیت تحصیلی پدران نمونه ها نیز اختلاف معنی داری آماری وجود نداشت.

اما بین میانگین رتبه نگرش در گروههای مختلف وضعیت تحصیلی مادران نمونه ها اختلاف معنی دار آماری وجود داشت ($p < 0/02$). میانگین رتبه نگرش دانشجویان دارای مادر بیسواد و در حد ابتدایی بیشتر از سایر موارد بود.

نتایج این مطالعه حاکی از این است که آگاهی در دانشجویان فنی-مهندسی به طور معنی داری از دیگر گروهها بالاتر بوده است ($p < 0/03$)، به نظر میرسد به دلیل ماهیت درسی بعضی از رشته ها مثل رشته زیست شناسی و یا محتوای دروس دبیرستان (مثل رشته تحصیلی علوم تجربی) میانگین نمره آگاهی در دانشجویان رشته های علوم پایه بیشتر باشد ولی نتایج با این ذهنیت منافات دارد و نشانگر آن است که محتوای دروس در این رشته ها نیز به افزایش آگاهی در رابطه با شیر مادر نمی انجامد و نیاز به افزایش دانش دختران در همه رشته های غیر پزشکی در این زمینه وجود دارد.

نتایج این بررسی نشان داد که بین میانگین سطح آگاهی در گروههای مختلف وضعیت تحصیلی مادران و پدران نمونه ها ارتباط معنی دار آماری وجود ندارد، اما بین رتبه نگرش در گروههای مختلف وضعیت تحصیلی مادران نمونه ها اختلاف معنی دار آماری وجود دارد به طوری که میانگین رتبه نگرش نمونه های دارای مادران بی سواد و در حد ابتدایی بیشتر از سایر موارد بوده است. از طرف دیگر بین میانگین رتبه نگرش و شغل مادر نیز اختلاف معنی دار آماری دارد ($p > 0/02$). به این صورت که نگرش دانشجویانی که مادر آنها خانه دار بوده اند، از سایرین مثبت تر بوده است. به نظر میرسد در فرهنگ سنتی جامعه ما شیر مادر به عنوان یک روش طبیعی و مغذی جهت تغذیه شیرخوار پذیرفته شده است و تلاش بعضی از جوامع غربی جهت ارائه شیر خشک و تغذیه با بطری به عنوان "روش مدرن تغذیه کودک" جایی ندارد. از طرفی خانواده به عنوان نخستین محیط اجتماعی موثر در رشد و رفتار افراد است و عادت ها و گرایش ها از خانه آغاز می شود. نشان داده شده است که انگیزه ها ارزشها و رفتارهای افراد به میزان قابل ملاحظه ای از ارزشها و گرایشهای مادر متأثر می شود (پادیدا واکر ۲۰۰۷).

همچنین در این پژوهش بین سن و آگاهی ارتباط معنی دار آماری وجود داشته است ($p < 0/01$). به طوریکه با افزایش سن افراد سطح آگاهی آنها نیز افزایش می یابد. این نتیجه با یافته های دیوان و همکاران (۲۰۰۲)، همخوانی دارد، در مطالعه او نیز حاملگی اول های کم سن اطلاعات کمتری در باره تغذیه با شیر مادر نسبت به حاملگی اول های مسن تر داشتند و تعداد کمتری از مادران جوان شیر مادر را بعنوان بهترین غذای شیرخوار می دانستند و بیشتر از مسن ترها تصمیم به تغذیه کودکشان با بطری می گرفتند ($p = 0/02$). در این بررسی سطح نگرش نمونه هایی که با مادران شیرده در

درصد تا شش ماهگی فقط با شیر مادر تغذیه می شوند. آنها صریحا تغذیه انحصاری با شیر مادر را بعنوان بهترین روش جهت تغذیه کودکان از نظر رشد و نمو و بقاء دانستند و به همه کشور ها در این رابطه هشدار دادند، بررسی های وسیعی جهت حمایت، تشویق و ترویج تغذیه با شیر مادر را بعنوان اولویت های برنامه های بهداشتی خود قرار دهند، (سازمان جهانی بهداشت ۲۰۰۷) زیرا با وجود تلاشهای زیاد در جهت تقویت انگیزه و برنامه های ترویج تغذیه با شیر مادر، انتخاب این روش و اجرای کامل و صحیح آن از طرف مادران در حد مورد انتظار نبوده است (رایت ۲۰۰۴). لذا نتایج مطالعات نشانگر این است که برای توسعه برنامه شیردهی در جوامع تنها برنامه ریزی جهت تشویق و ایجاد نگرش مثبت و ارتقاء سطح آگاهی زوجهای دارای کودک شیرخوار کافی نیست و باید برنامه ریزی منظم در همه سطوح اجتماعی انجام گیرد (تارانت و دوجسون ۲۰۰۷).

از آنجا که داشتن آگاهی خوب نسبت به تغذیه با شیر مادر سبب می شود که مادران با دیدگاه عمیق تری این روش را برگزینند و نیز تصمیم گیری جهت تغذیه کودک با شیر مادر به مدت زمانی قبل از حاملگی بر می گردد، گروه سنی نوجوانان و جوانان به عنوان گروه هدف جهت تشویق و ترویج تغذیه با شیر مادر در جوامع پیشنهاد می شود (بلا^۳ ۱۹۹۷).

در این بررسی اکثریت دانشجویان اطلاعات خود را در رابطه با تغذیه با شیر مادر از رادیو و تلویزیون، کتاب، روزنامه، مجلات و اطرافیان کسب کرده بودند و منابع رسمی آموزشی، منبع کسب اطلاعات آنان نبوده است. ضمن همخوانی نتایج این پژوهش با مطالعه ای که در استرالیا ی غربی انجام گرفته است، پژوهشگران افزایش آگاهی و ایجاد نگرش مثبت دانشجویان را نسبت به تغذیه با شیر مادر را به طور رسمی در ضمن تحصیل بعنوان یکی از بهترین فرصتها معرفی مینمایند (تی جیانگل و بیننس^۴ ۲۰۰۱). از طرف دیگر با اشاره به اینکه در این مطالعه بیشترین منبع کسب اطلاعات دانشجویان، رادیو و تلویزیون بوده است (۶۱/۷۵ درصد)، این رسانه ها می توانند با توجه به گستردگی و در دسترس بودن، نقش بسیار اساسی در ارتقاء سطح آگاهی در زمینه تغذیه با شیر مادر ایفا کنند لذا، سرمایه گذاری و برنامه ریزی در امر آموزش توسط این دو رسانه نیز میتواند بسیار با اهمیت باشد (حسینعلی پور ۱۳۷۴).

^۱ - Wright

^۲ - Tarrant & Dodgson

^۳ - Bella

^۴ - Tjiangl & Binns

^۵ - Padilla-Walker

ارتباط بودند، بیشتر از کسانی بود که از این تماس برخوردار نبودند و این اختلاف از نظر آماری معنی دار بود ($p < 0/01$). این نتایج با یافته های پژوهش مارتنز^۱ (۲۰۰۱) و لفلر^۲ (۲۰۰۰) ناکامور و همکاران^۳ (۲۰۰۳) همخوانی دارد.

به گفته پادپلا واکر (۲۰۰۷)، عادات خاص، نقش ها و ارزشها تحت تاثیر محیط میباشد. یاد گیری، راه و روش زندگی اطرافیان باعث ایجاد رفتارها و صفات مشخصه فرد می باشد (پادپلا واکر ۲۰۰۷). با این توصیف، تمایل بیشتر دخترانی که خود با شیر مادر تغذیه شده اند و یا با مادران شیرده در تماس بوده اند به انتخاب شیرمادر بعنوان روش تغذیه شیر خوار خود در آینده، قابل توجیه است.

این مطالعه با بررسی نگرش دختران دانشجو نشان داد، بین میانگین رتبه نگرش نمونه ها در سه گروه آگاهی ضعیف، متوسط و خوب تفاوت معنی دار وجود دارد ($p < 0/01$) به طوری که کسب نمره آگاهی بالا و متوسط با وجود نگرش مثبت نسبت به تغذیه با شیر مادر ارتباط داشته است. این نتایج با مطالعه بلا و کنگ و ناکامورا همخوانی دارد. نتایج حاصل از این بررسی ها حاکی از این است که نمونه هایی که نمره آگاهی بالاتری نسبت به تغذیه با شیر مادر داشتند بیشتر از آنهایی که نمره آگاهی پایین داشتند، ترجیح می دادند شیر مادر را در آینده برای شیرخوار خود برگزینند بلا و همکاران (۱۹۹۷) کنگ و همکاران^۴ (۲۰۰۵)، ناکامورا و همکاران (۲۰۰۳). اساساً تصمیم گیری برای انتخاب روش تغذیه کودک پس از تولد به نگرش افراد نسبت به تغذیه با شیر مادر بستگی دارد و شکل گیری این نگرش به سالها قبل از مادر شدن یعنی زمان نوجوانی و جوانی بر می گردد (مارتنز ۲۰۰۱) و در صورتیکه آموزش در رابطه با شیر مادر در سنین جوانی انجام گیرد از بسیاری از ابهامات و اضطرابها در رابطه با شیردهی در آینده کاسته می شود (رایس و همکاران^۵ ۱۹۸۱). سطح نگرشی بالای دانشجویان در رابطه با انتخاب شیر مادر بعنوان روش تغذیه کودک نشانه دیدگاه مثبت مادران آینده در این زمینه است. چزم و همکاران^۶ (۲۰۰۳) در مطالعه خود نشان دادند میل و گرایش نسبت به شیر دادن بر روی ترشح شیر و طول دوران شیردهی و داشتن یک برنامه شیر دهی موفق موثر است. نتایج این مطالعه حاکی از وجود نگرش مثبت به تغذیه با شیر مادر در بین دختران جوان دانشجو در شهر تهران است،

اگرچه آنها دارای آگاهی متوسط جهت انجام یک شیر دهی کامل وموفقیت آمیز برای کودکان خود در آینده هستند. این موضوع نشان دهنده لزوم برگزاری برنامه های آموزشی در این زمینه در بین دختران دانشجو است، لذا بهتر است این امر مورد توجه برنامه ریزان فرهنگی و سیاست گذاران بهداشت در سطح دانشگاه ها قرار گیرد تا با ارائه مطالب آموزشی در زمینه تغذیه با شیر مادر با کیفیت مناسب توسط افراد کارشناس و مجرب، موجبات ارتقای آگاهی جوانان و بهبود نگرش ها و عملکرد مادران آینده در این زمینه گردد. این مطالعه به بررسی توصیفی آگاهی و نگرش دانشجویان دختر در مورد تغذیه با شیر مادر پرداخته است، در حالیکه بسیاری از عوامل، تاثیر گذار بر آگاهی وباورهای افراد هستند که نقش آنها بسیار مهم و غیر قابل اغماض است و بهتر است بررسی های آینده به نقش عوامل موثر بر آگاهی، نگرش و عملکرد جوانان در مورد تغذیه با شیر مادر بپردازد. همچنین نقش عوامل مداخله گر در جهت ارتقای سطح دانش جوانان و تغییر نگرش های منفی مقوله دیگری است که پیشنهاد می شود در مطالعات آتی بیشتر به آنها توجه گردد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشکده پرستاری ومامایی شهید بهشتی و نیز از کلیه دانشجویانی که در این طرح همکاری نموده اند، تشکرو قدردانی می شود.

¹ - Martens et al

² - Leffler et al

³ - Nakamaur et al

⁴ - Kang et al

⁵ - Rice et al

⁶ - Chezem et al

- حسینی پور س م ع. "بررسی میزان آگاهی مادران ساکن در شهرک ۲۲ بهمن در زمینه تغذیه با شیر مادر" دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی دانشکده پزشکی، سال ۱۳۷۴، *پایان نامه دکترای پزشکی*.

-Bella H (1997). Are Saudi female college students prepared for successful breast-feeding. *Journal of the Royal Society of Health*. 117 (6) 387-392. (Abstract).

-Carvalho Albuquerque Melo AM Coelho Cabral P et al (2002) Knowledge and attitudes on breast-feeding among mothers of first-born babies in Recife. *Revista Brasileira Saude Matern Infant*. 2 (2) 137-142. (Abstract).

-Chezem J Friese C et al (2003). Breast-feeding knowledge, breast-feeding confidence, and infant feeding plans effects on actual feeding practices. *Journal of Obstetric Gynecology and Neonatal Nursing*. 32 (1) 46-47.

-Fairbank L O'Meara S et al (2000). A systematic review to evaluate the effectiveness of interventions to promote the initiation of breastfeeding. *Health Technology Assessment*. 4 (25) 1-171.

-Heinig MJ Farley K (2001). Development of effective strategies to support breastfeeding. *Journal of Human Lactation*. 17 (4) 293-4.

-Kang NM Song Y et al (2005). Korean university students knowledge and attitudes toward breast-feeding: A questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*. 42 (8) 863-870.

-Leffler DUS (2000). High school age girls may be receptive to breast-feeding promotion. *Journal of Human Lactation*. 16 (1) 36-40.

-Martens P (2001). The effect of breast feeding education on adolescent beliefs and attitudes: a randomized school intervention in the Canadian Ojibwa community of Sagkeeng. *Journal of Human Lactation*. 17 (3) 245-55.

-Nakamura S Kledion F et al (2003) School girls perception and knowledge about breastfeeding. *The Journal of Pediatrics (Rio J)*. 79 (2) 181-8.

-Oliveira M Camacho LA et al (2001). Extending breast-feeding duration through primary care: A systematic review of prenatal and postnatal interventions. *Journal of Human Lactation*. 17 (4) 326-43.

-Padilla-Walker LM (2007). Characteristics of mother-child interactions related to adolescents' positive values and behavior. *Journal of Marriage and the Family*. 69 (3) 675-686.

-Rice E Tredger J et al (1981). University students and their knowledge of and attitudes toward breastfeeding. *Journal of Institutional Health Education*. 19 (4) 115-121.

- Scott J A Binns CW et al (1999) Factors associated with the duration of breast feeding amongst women in Perth, Asturalia. *Acta paediatrica* . 88 (4) 416 – 421.
- Tarrant M Dodgson J (2007). Knowledge, attitudes, exposure, and future intentions of Hong Kong University students toward infant feeding. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*. 36 (3) 243-254.
- Tjiangl L Binns C (2001). Curtin University, Indonesian student knowledge of breastfeeding. *Breastfeed Review*. 9 (2) 5-9.
- Wright AL (2001). The rise of the breast feeding in United States. *Pediatric Clinics of North America*. 48 (1) 1-12
- World Health Organization Geneva (2003). Global sterategy for infant and young child feeding. *WHO Library Cataloging-in-Publication Data*. ISBN 92 4 156221 8 (NLM classification: WS120).
- World Health Organization (2002). Nutrition data banks. Global data bank on breastfeeding Available fromURL: http://www.who.int/nut/db_bfd.htm.
- Word Health Organization Regional Office for the Western Pacific, WHO and UNICEF (2007). call for renewed commitment to breast feeding. www.wpro.who.int.